

In the article the review of methodical course software is presented “Modern Ukrainian with practical work (practical work)”; the features of drafting of basic educational methodical manuals and complex reference books are exposed; the theoretical material and systems of exercises and tasks presented in them is analysed. In addition, basic dictionaries, which are used by students, future teachers of initial classes, and teachers, are reflected in the article.

Key words: methodical providing, educational methodical manual, dictionary, course “Modern Ukrainian with practical work (practical work)”.

Стаття надійшла до редакції 04.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Горошкіна О. М.

УДК 378.011.3:7.012–051

К. Ткачов

ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ-МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ

Проблеми формування особистості, характерною рисою якої є творча активність, здатність самостійно ставити й реалізовувати завдання, що виходять за межі стандартних вимог, є актуальними для професійної освіти в багатьох галузях. Не є винятком професійна підготовка дизайнерів.

Зміни в економічній структурі українського суспільства, формування ринкових відносин, орієнтація на виробництво конкурентоздатної продукції призвели до зростання потреби в професії дизайнера і, відповідно, до збільшення кількості навчальних закладів, які готують дизайнерів. Українські й зарубіжні учені й освітяни-практики спрямовують свої зусилля на вироблення найкращих моделей дизайнерської освіти, розглядаючи різні її аспекти: зміст і засоби підготовки (І. Белова, Л. Братчикова, К. Гребенніков, С. Кожуховська, Р. Мухутдінов, С. Соловйова та ін.), формування певних умінь і компетенцій (Н. Калина, С. Фролова), організаційно-педагогічне забезпечення підсумкової атестації (В. Климов), проектування творчого освітнього середовища (Т. Новікова) підготовки майбутніх дизайнерів тощо [2; 5; 6; 8 та ін.].

Майже всі вчені, що досліджують проблеми професійної підготовки студентів творчих спеціальностей, наголошують на необхідності формування в них у процесі цієї підготовки творчої активності, проте до сьогодні не обґрунтовано цілісну систему показників, які відбивали б сутність поняття „творча активність

майбутнього дизайнера”, недостатньо розроблені діагностичні методики оцінювання та характеристика рівнів сформованості цієї якості в студентів-майбутніх дизайнерів.

Мета даної статті – на основі теоретичного та емпіричного дослідження феномену „творча активність” дати характеристику рівнів сформованості творчої активності в майбутніх дизайнерів.

Спираючись на дослідження Т. Балобанової, М. Бахтіна, Л. Беляєвої, Т. Бірюкової, Г. Бондаренка, Л. Виготського, А. Зайцевої, І. Лернера, О. Матюшкіна, В. Юркевич, Г. Щукіної, Г. Гавришина, Л. Аристової, І. Пуфіль-Струзик, М. Фатхулліна, Т. Шамової та ін. учених [1; 3; 4; 7 та ін.], у яких представлено різні підходи до розуміння сутності феномена активності взагалі та активності творчої зокрема, ми сформулювали визначення поняття „творча активність студентів-дизайнерів” та обґрунтували її структуру.

Творчу активність студентів-майбутніх дизайнерів ми розглядаємо як інтегративну характеристику особистості, складниками якої є мотиваційно-цільовий, когнітивний, діяльнісно-практичний, емоційно-вольовий та рефлексивно-оцінний компоненти.

Системоутворювальним для цього виду активності є мотиваційно-цільовий компонент. Він відбиває рівень усвідомлення майбутнім дизайнером важливості творчої діяльності. Когнітивний компонент творчої активності студента-майбутнього дизайнера – це сукупність знань, а діяльнісно-практичний – сукупність умінь, необхідних для здійснення творчої діяльності. Емоційно-вольовий компонент розкривається через усвідомлення власного „Я”, сприйняття себе як творчу особистість, ставлення до професійної діяльності, емоційну сталість, вольову саморегуляцію. Рефлексивно-оцінний компонент відбиває здатність до самопізнання, самооцінки власного життєвого та професійного досвіду, результатів творчої діяльності. Усі ці компоненти тісно пов'язані між собою. Успішне формування творчої активності можливе лише за умови розвитку в студента всіх цих компонентів.

Для усвідомлення сутності феномену творчої активності, обґрунтування системи її формування в студентів-майбутніх дизайнерів та оцінки її ефективності необхідно знайти такі показники-індикатори, за допомогою яких можна виміряти рівень сформованості творчої активності. За допомогою аналізу літератури та з урахуванням думок експертів ми сформували перелік таких показників-індикаторів для кожного з компонентів творчої активності.

Рівень сформованості мотиваційного компонента відбивається в таких показниках-індикаторах: ставлення студентів до творчої діяльності; характер мотивів отримання творчої спеціальності; прагнення брати участь у виставках, конкурсах, презентаціях. З'ясувати ставлення студентів-дизайнерів до творчої діяльності, визначити характер мотивів, отримання саме цієї спеціальності, наявність або відсутність потреби в отриманні професійних знань та умінь можливо лише шляхом

опитування студентів. Аналіз того, що думає, уявляє й повідомляє про себе студент, дасть змогу оцінити рівень сформованості мотиваційно-цільового компонента творчої активності.

Оцінити рівень сформованості когнітивного компонента творчої активності можливо шляхом вимірювання таких показників-індикаторів: усвідомлення специфіки професійної діяльності дизайнерської, її творчої спрямованості; усвідомлення ролі та місця творчої діяльності в своєму житті; знання композиції, кольористики, формоутворення та інших базових дизайнерських дисциплін; уявлення про основні етапи розробки й реалізації дизайнерських проєктів; знання про методи набуття інформації, необхідної для професійної діяльності; уявлення про головні етапи та особливості підготовки дизайнерських робіт до презентацій та виставок; уявлення про особливості конкурсної діяльності.

Для вимірювання цих показників-індикаторів доцільно застосувати опитування експертів, опитування самих студентів та аналіз документів. У якості експертів, що оцінюють рівень сформованості в студентів-майбутніх дизайнерів знань, без яких неможливий розвиток творчої активності, залучаються викладачі спеціальних дисциплін. Крім самооцінки та експертної оцінки, інформацію про рівень сформованості в студентів-дизайнерів знань, необхідних для розвитку творчої активності, можна отримати шляхом аналізу таких документів: виконані контрольні, курсові та дипломні роботи, індивідуальні завдання, журнали академічних груп, залікові та екзаменаційні відомості, модульні контрольні роботи, щоденники виробничої практики, звіти за результатами виробничої практики, курсові, дипломні, магістерські роботи, тексти доповідей на студентських наукових конференціях тощо. Аналіз цих документів доцільно здійснювати за допомогою традиційного якісного методу, а також за допомогою методу контент-аналізу, який полягає у виділенні категорій та одиниць аналізу (елементів змісту цих документів, які свідчать про володіння студентами певними поняттями й теоретичними фактами, необхідними для прояву творчої активності) й підрахунку частоти їхньої зустрічаємості.

Діяльнісно-практичний компонент творчої активності студента-майбутнього дизайнера складають такі уміння: планувати власну творчу діяльність; застосовувати отримані професійні знання до конкретних ситуацій; чітко формулювати мету, завдання, основні етапи дизайнерської діяльності; генерувати різні ідеї, варіанти розв'язання поставлених у процесі навчання творчих завдань; обирати оптимальні шляхи розв'язання навчально-творчих завдань; готувати роботи до представлення на виставках та конкурсах; організовувати презентації та виставки творчих робіт; управляти своїм творчим потенціалом, спрямовуючи його на творчу діяльність; переключати увагу з одного рішення на інше або з однієї задачі на іншу; адекватно оцінювати результати своєї творчої діяльності. Для вимірювання показників-індикаторів рівня сформованості діяльнісно-практичного компонента

творчої активності доцільно застосовувати опитування експертів, опитування самих студентів, аналіз документів, а також спостереження.

Рівень сформованості емоційно-вольового компонента відбивається в таких показниках-індикаторах: ставлення до навчальної діяльності; ставлення до майбутньої професійної діяльності; вольова саморегуляція, наполегливість; емоційна стійкість; відповідальність у навчальній та професійній діяльності; спрямованість на творчий саморозвиток. Для вимірювання показників-індикаторів рівня сформованості емоційно-вольового компонента творчої активності найбільш доцільно використовувати метод опитування студентів, метод експертної оцінки та спостереження.

Рівень сформованості рефлексивно-оцінного компонента творчої активності відбивається в таких показниках-індикаторах: уміння здійснювати самоконтроль та самооцінку у процесі виконання творчого завдання; уміння здійснювати аналіз власної завершеної творчої роботи; усвідомлення недоліків у своїй професійній підготовці; усвідомлення сильних боків своєї дизайнерської підготовки; здатність прогнозувати результати власної творчої діяльності.

Для вимірювання показників-індикаторів рівня сформованості рефлексивно-оцінного компонента творчої активності студентів-майбутніх дизайнерів доцільно проводити бесіди з самими студентами, використовувати листи самодіагностики тощо.

Поряд з названими показниками-індикаторами для оцінки рівня сформованості творчої активності треба використовувати і так звані результативні показники: участь у виставках, конкурсах, презентаціях, виконання робіт на замовлення.

Аналіз наукової літератури, опитування експертів, тривалі спостереження за навчально-творчою діяльністю студентів-майбутніх дизайнерів дозволили виділити три рівні сформованості творчої активності (низький, середній, високий) та виявити характерні ознаки цих рівнів.

Ознаками низького рівня творчої активності студентів-дизайнерів є нерозуміння або неповне усвідомлення ролі творчої діяльності або ж ставлення до творчості як до заняття, що не приносить користь. Головним мотивом навчальної діяльності для студентів з низьким рівнем сформованості творчої активності є бажання отримати позитивну оцінку. Вони не володіють базовими знаннями та вміннями в галузі дизайну, не здатні застосовувати отримані знання до розв'язання конкретних дизайнерських завдань, не усвідомлюють необхідності в отриманні базових знань для власного професійного зростання.

Студентам з низьким рівнем творчої активності важко усвідомити мету та конкретні завдання роботи, розподілити роботу на етапи. Вони не мають досвіду участі в презентаціях, виставках, конкурсах і навіть не виявляють зацікавленості в таких заходах. Такі студенти не здатні генерувати оригінальні ідеї, обирати оптимальні

шляхі розв'язання навчально-творчих завдань, перебудовуватися, переключати увагу з одного рішення на інше або з однієї задачі на іншу. Студенти з низьким рівнем творчої активності не виявляють прагнення до оволодіння професійними знаннями, вони несамостійні в навчально-творчій діяльності, не здатні до аналізу творчих робіт, аналізу власної творчої діяльності, усвідомлення причин творчих успіхів та невдач, не демонструють особистісну творчу трактовку при виконанні творчих навчальних завдань.

До ознак низького рівня творчої активності відноситься нездатність управляти своїм творчим потенціалом, спрямовувати його на отримання оригінальних дизайнерських рішень при виконанні навчально-творчих завдань; невміння прогнозувати результати власної творчої діяльності. Студенти з низьким рівнем творчої активності не проявляють серйозного ставлення до професійної діяльності; не демонструють волюву саморегуляцію, наполегливість, емоційну сталість, відповідальність в навчальній і навчально-творчій діяльності. Вони не спрямовані на творчий саморозвиток і неадекватно оцінюють результати свого навчання взагалі та результати своєї навчально-творчої діяльності зокрема.

Тобто, студенти-майбутні дизайнери з низьким рівнем творчої активності не володіють на достатньому рівні необхідними для успішної творчої діяльності знаннями та уміннями і не прагнуть оволодіти ними. Їм не притаманні самоконтроль і саморегуляція, а також рефлексія власної творчої діяльності.

Ознаками середнього рівня творчої активності студентів-майбутніх дизайнерів є недостатнє усвідомлення ролі творчої діяльності, ставлення до творчості як до приємного, але неважливого компонента життя. Головним мотивом навчально-творчої діяльності для таких студентів, крім бажання отримати позитивну оцінку, є прагнення удосконалення власних знань та умінь. Вони в основному володіють певними базовими знаннями в галузі дизайну, проте ці знання іноді є неповними або неточними, вони не завжди вміють застосувати ці знання у процесі розв'язання конкретних дизайнерських завдань. Вони усвідомлюють необхідність оволодіння знаннями та уміннями для професійного зростання, проте не завжди проявляють достатньо старань для цього.

Студентам-дизайнерам із середнім рівнем творчої активності, як правило, не просто чітко усвідомити мету творчої роботи, розподілити процес виконання навчально-творчого завдання на етапи. Вони здатні генерувати ідеї, але їм важко самостійно обрати оптимальні шляхи розв'язання навчально-творчих завдань, переключати увагу з одного рішення на інше або з однієї задачі на іншу. Особистості з середнім рівнем творчої активності не завжди демонструють самостійність у навчально-творчій діяльності, аналіз творчих робіт для них – непросте завдання. Вони, як правило, схильні до самоаналізу власної діяльності, проте не завжди адекватно оцінюють результати своєї творчої діяльності

і не завжди усвідомлюють причини своїх творчих досягнень і невдач. Як правило, вони не демонструють власну творчу трактовку у ході виконанні навчально-творчих завдань, а більше схильні до вдосконалення відомого рішення.

Студенти-дизайнери з середнім рівнем творчої активності здатні управляти своїм творчим потенціалом, спрямовуючи його на реальну творчу діяльність, і прогнозувати результати творчої діяльності. Таким студентам притаманний стійкий інтерес до професійної діяльності, але вони не завжди демонструють вольову саморегуляцію, наполегливість, емоційну стабільність, відповідальність. Студенти з середнім рівнем творчої активності проявляють самоконтроль та самооцінку в ході навчально-творчої діяльності. У той же час вони дуже залежні від думки викладача і самостійний аналіз результатів виконаного творчого завдання є для них важким.

Студенти-дизайнери з середнім рівнем творчої активності проявляють певну зацікавленість у виставках, конкурсах, презентаціях. У той же час їм часто не вистачає наполегливості для завершення розпочатих проектів і саме тому вони не мають достатнього досвіду участі в подібних заходах, обмежуючись лише участю у виставках і конкурсах на рівні навчального закладу.

Студенти з високим рівнем творчої активності чітко усвідомлюють важливість творчої діяльності. Головним мотивом навчання для них є потреба в творчій діяльності, бажання самовдосконалюватися, прагнення проявити себе через творчість. Вони усвідомлюють необхідність навчання задля професійного зростання і їм притаманне міцне володіння базовими знаннями та вміннями в галузі дизайну. Вони вільно застосовують ці знання й уміння для розв'язання конкретних навчально-творчих завдань і проявляють свій творчий потенціал не лише в навчальній діяльності, а й за її межами.

Студенти з високим рівнем творчої активності чітко усвідомлюють мету роботи і чітко розподіляють її на етапи. Вони генерують нові ідеї, обирають оптимальні шляхи розв'язання навчально-творчих завдань, уміють переключати увагу з однієї задачі на іншу, з одного рішення на інше. Вони демонструють самостійність в навчально-творчій діяльності, схильні до самостійного аналізу творчих робіт, самоаналізу, усвідомлюють причини творчих досягнень і невдач, демонструють особистісну творчу трактовку різних явищ, їм також притаманні незалежність і толерантність.

Студенти з високим рівнем творчої активності здатні управляти своїм творчим потенціалом, спрямовуючи його на пошук оригінальних шляхів розв'язання навчально-творчих завдань; вони вміють прогнозувати й адекватно оцінюють результати своєї творчої діяльності. Такі студенти проявляють серйозне ставлення до професійної діяльності, вольову саморегуляцію, наполегливість, емоційну стабільність, відповідальність, спрямованість на творчий саморозвиток. Вони

здійснюють самоконтроль і самооцінку на всіх етапах виконання навчально-творчих завдань і здатні до рефлексії власної творчої діяльності. Студенти-дизайнери з високим рівнем творчої активності проявляють зацікавленість у виставково-конкурсній діяльності, мають досвід участі у виставках і конкурсах різного рівня, інколи організують презентації власної творчості.

Усвідомлення сутності та опис рівнів сформованості творчої активності студентів-майбутніх дизайнерів є підставою для обґрунтування системи формування в них цієї якості, що є перспективним напрямом подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Балобанова Т. Н. Развитие творческой активности личности в системе высшего образования : дис. ... канд. социол. наук : 22.00.06 / Балобанова Татьяна Николаевна. – Курск, 1999. – 229 с. **2. Белова И. Л.** Развитие проектной культуры будущего дизайнера-педагога в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Белова Ирина Леонидовна. – Нижний Новгород, 2007. – 199 с. **3. Бирюкова Т. А.** Мотивационные средства развития творческой активности личности : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Бирюкова Татьяна Анатольевна. – Новосибирск, 2005. – 207 с. **4. Зайцева А. А.** Формирование творческой активности личности (методологический аспект) : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.01 / Зайцева Анна Алексеевна. – Москва, 1984. – 137 с. **5. Климов В. П.** Организационно-педагогическое обеспечение итоговой аттестации дизайнеров-педагогов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Климов Виктор Петрович. – Екатеринбург, 2000. – 156 с. **6. Новикова Т. А.** Проектирование творческого образовательного пространства подготовки дизайнеров в университете : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Новикова Татьяна Алексеевна. – Великий Новгород, 2004. – 193 с. **7. Фатхуллин М. Ф.** Механизм взаимодействия внутренней и внешней детерминации творческой активности личности : соц.-филос. анализ : дис. ... д-ра философских наук : 09.00.11 / Фатхуллин Махиян Фатыхович. – Москва, 1998. – 307 с. **8. Фролова С. В.** Формирование инженерно-технической компетенции будущего специалиста дизайнера : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. – Великий Новгород, 2003. – 164 с.

Ткачов К. Характеристика рівнів сформованості творчої активності студентів-майбутніх дизайнерів

На основі аналізу наукової філософської, психологічної, педагогічної літератури та за результатами опитування експертів обґрунтовано комплекс показників-індикаторів для визначення рівня творчої активності студентів-майбутніх дизайнерів та схарактеризовано ці рівні.

Ключові слова: майбутній дизайнер, творча активність, рівні сформованості творчої активності майбутніх дизайнерів.

Ткачев К. Характеристика уровней сформированности творческой активности студентов-будущих дизайнеров

С помощью анализа научной философской, психологической, педагогической литературы и с учетом результатов опроса экспертов обоснован комплекс показателей-индикаторов для определения уровня творческой активности студентов-будущих дизайнеров и дана характеристика этих уровней.

Ключевые слова: будущий дизайнер, творческая активность, уровни сформированности творческой активности будущих дизайнеров

Tkachov K. V. The Characteristics of the Levels of Formation of the Creative Activeness of the Students-future Designers

With the help of scientific literature and the expert interviewing the complex of the indicators to determine the level of the creative activeness of students-future designers was grounded and characteristics of these levels were given.

Key words: future designers, creative activeness, level of the creative activeness of future designers.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Адаменко О. В.

УДК 371.134:33

С. Хоцкіна

**ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІКИ**

Нині розвиток української економічної освіти відбувається в умовах соціально орієнтованої економіки. Тому в навчально-виховному процесі економічного вишу акцентується увага на відборі дисциплін з урахуванням перспективної мети – підготовки конкурентоспроможного фахівця-економіста.

Формування в майбутнього економіста комунікативної компетентності у вищій школі є важливим як для розвитку особистості кожного конкретного студента, так і для прогресу суспільства загалом. Адже освіта повинна не тільки передбачати вузькопрофільну підготовку, а й формувати особистість, навчати сучасних форм спілкування, розвивати здібність адекватно оцінювати нову інформацію і приймати ефективні рішення, готувати студентську молодь до життя.

У зв'язку з цим формування комунікативної компетентності